

uit het Oosten, bij Lucas van de herders. Het één behoeft evenwel het andere niet uit te sluiten.

b. Bij Matthéus is het huis van Jozef te Bethlehem, bij Lucas te Nazareth. Maar Matthéus ontken niet, dat Jozef en Maria in Nazareth hebben gewoond. Dat zij na de vlucht naar Egypte zich in Bethlehem willen vestigen, heeft niets vreemds. Misschien heeft Jozef in Bethlehem een eigendom gehad.¹⁶⁾

c. Bij Matthéus geschiedt de aankondiging van de geboorte aan Jozef, bij Lucas aan Maria. Waarschijnlijk heeft Maria het niet aan Jozef verteld. Deze berichten zijn niet met elkander in tegenspraak, maar vullen elkander aan.¹⁷⁾

d. Het verhaal van Lucas laat geen plaats voor het bezoek van de wijzen en het verblijf in Egypte. Maar het bezoek van de wijzen kan hebben plaats gevonden na de voorstelling in den Tempel.¹⁸⁾

Het verschil tusschen de beide verhalen kan heel ongezoekt verklaard worden, dat het getuigenis van Matth. teruggaat op Jozef, dat van Lucas op Maria.

Matthéus beschrijft de geschiedenis van 't standpunt van Jozef, Lucas van dat van Maria. Er is wel het bezwaar, dat wij van een optreden van Jozef in Jezus' openbare leven niets merken; evenmin, dat Lucas met Maria in aanraking is geweest, maar de mogelijkheid daarvan is allerminst ondenkbaar.¹⁹⁾

Een van de grootste moeilijkheden in deze kwestie is het verschil in de genealogiën van Jezus, die bij Mt. en Luc. worden gevonden (Mt. 1:1-17, Luc. 3:23-38). Het zou ons te ver voeren, wanneer wij deze kwestie hier breed gingen behandelen. Ons lijkt de meest voor de hand liggende gedachte, dat wij in Mt. het geslachtsregister van Jozef, in Luc. dat van Maria hebben.²⁰⁾

Een ander bezwaar, dat men tegen deze geboorteverhalen heeft ingebracht betreft de wonderen die er in voorkomen.

Men acht de verschijning van engelen en van de ster niet mogelijk.²¹⁾ Maar dat komt, dat men in beginsel niet de wonderen in de Schrift wil erkennen. Hier wordt het duidelijk, dat de kritiek op de geboorteverhalen uit ongelooft geboren is.

Wie de mogelijkheid der wonderen aanvaardt, wie kinderlijk gelooflijk aanneemt, dat bij God alle dingen mogelijk zijn, heeft geen moeite met de aanvaarding van de engelen, van de ster in de geboorte-geschiedenis; heeft geen moeite met de aanvaarding van het wonder, waarvan deze geboorte-geschiedenissen spreken: de maagdelijke geboorte.

Een kwestie, die, in verband met de betrouwbaarheid van de geboorte-geschiedenis, veel stof heeft opgejaagd, is de beschrijving van Augustus ten tijde van Cyrenius.

Het is niet doenlijk hier deze kwestie uitvoerig te behandelen.²²⁾ Door de latere onderzoekingen is zooveel wel duidelijk geworden, dat ten tijde van de geboorte van onzen Heiland een census moet zijn geschied.²³⁾

N.

K. M.

16) Machen, a.w. p. 193. K. Bornhäuser, Die Geburts- und Kindheitsgeschichte Jesu, 1930, p. 99.

17) Machen, a.w. p. 195.

18) Machen, a.w. p. 196.

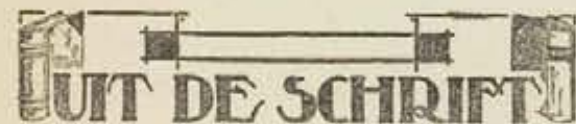
19) Machen, a.w. p. 199-202.

20) Zoo S. Greijdaus in het Bijbelsch Handboek N. T., 1935, p. 199. Over deze kwestie nader Machen, a.w. p. 203-209. Bornhäuser, a.w. p. 5-35.

21) Machen, a.w. p. 221-227.

22) Vgl. E. Schürer, Geschichte des Jüdischen Volkes im Zeitalter Jesu Christi, I, 1901, p. 508-544.

23) Vgl. W. Lodder, De historische betrouwbaarheid van het N. T., 2, 1935, J. Pickl, Messias König Jesus, 1935, p. 271-281. Machen, a.w. p. 238-243.

UIT DE SCHRIFT

Een energie van dwaling.

En daarom zal God hun zenden een kracht van dwaling. 2 Thess. 2:11.

Erasmus, de humanist, heeft in zijn „De Lof der Zotheld" zijn speelsche pen ook in den bijbel allerlei plaatsen doen aanstrepen, als geschikt voor zijn elegant „betoog", dat in deze vreemde wereld de zotheld, de dwaasheid, den hoogsten lof verdient. In zijn bekende geschrift tracht hij in drie afzonderlijke pericopen getuigenissen óók uit de Heilige Schrift bij te brengen; en wie speelsche gedachten ook in deze omgeving verdragen kan, zal veel „waarderen" kunnen, schoon hij doorlopend valsche waardeert. Dat de geciteerde Schriftplaatsen door Erasmus vrijwel alle verkeerd uitgelegd zijn, en hij hem zonder uitzondering alle in een onschrijftuurlijk raam worden geplaatst, zal den kenner der Schriften duidelijk zijn reeds bij eerste lezing.

Maar dat Erasmus — zoover wij hebben nagegaan — het woord van Paulus uit 2 Thess. 2:11 geheel en al heeft laten liggen, dat mag ook op zijn eigen „standpunt" wel het allermeest verwonderlijk heeten.

Heeft misschien de majesteit van dit woord zelfs hem nog afgeschrikt?

* * *

Hoe dit zij, — verschrikkelijk is dit woord van oordeel wel. Met name voor wie let op die twee woorden: „zenden", en „energie" (kracht).

God zal zenden, of, gelijk sommige handschriften lezen: God zendt. Als Hij zendt, dan is daar een almachtige, alomtegenwoordige kracht losgebroken. 't Is Zijn kracht. Als Hij zendt, wie houdt dan terug? Niet één! Gelijk Hij onweders zendt, en Zijn Woord, en Zijn Geest, en gelijk Hij in die alle Zijn raad volvoert, en nooit met leegte handen weer ziel komen wat eenmaal door Hem uitgezonden is, zóó is het ook hier. Als Hij een kracht van dwaling zendt, dan houdt ook niemand die kracht ergens tegen. Niemand, ook de kerk niet. Ook de Schrift niet. En vooral — God zelf niet. Waar Hij die kracht zendt, daar zal ze ook werken. Er is niets tegen te doen.

En dan — het is, zooals er in het grieksch staat, een energie van dwaling. Geen voorbijgaande vlieg. Geen grill. Geen bevlieging. Niet maar iets, dat aan „anhauchen" doet denken. Maar een energie. Dat woord krijgt in dit (aan den Antichrist gewijde) hoofdstuk des te sterker coloriet, nu het ook in hetzelfde verband met satanische en antichristelijke machten in verbinding wordt gezet. Satanische „energie" zal den Antichrist stuwten. Nu is satanische energie groot. Maar ze staat tenslotte nog altijd onder de toelating Gods en kan niets buiten Zijn wil. Maar als God zelf rechtstreeks een energie gaat zenden, een energie, die instrument wil wezen van Gods oordeel, dan is er met recht geen houden meer aan. De energie van dwaling moge aan den satan en aan den Antichrist de duizenden in de armen voeren, zoodat zij in een ommezien bij groote drommen achter het antichristelijke vandel aan beginnen te loopen, niettemin voltrekt zich in die opstuwung van geestdriftige leerlingen van den Antichrist een hen zélf voorstuwend gericht van God. Een gericht, dat sterker is dan zij, ook al verloochenen zij het nog zoo grandioos.

We belijden van de kerk, dat zij onder het aspect der genade niet alleen coetus (vrije samenkomst), doch ook congregatie is (d.w.z. een van hooger, en van sterker hand bijeen gebrachte menigte). Hetzelfde geldt onder het aspect van den toorn straks, en ook reeds heden, van de enthousiastelingen, die den Antichrist gaan volgen. Ze zijn een coetus, want ze bewonderen de „teekenen en wonderen der leugen", die teekenen, waarin de energie van satan haar „parousie" heeft. Maar ze zijn ook een congregatie; een hoogere, sterkere hand drijft ze dynamisch op één hoop. Dat is de dynamiek der door God gezonden dwalingsenergie. Ze kunnen niet blijven bij het oude, het pakt hen niet. Ze kunnen het niet laten, dan dézen, dan één kant uit te kijken. Ze dwalen rond, „waartoe zij ook gezet zijn".

* * *

Coetus, maar ook congregatie.

Maar als wij die beide termen hanteerbaar achten zoowel voor de door den doop tot Christus' leerlingen gemaakte geloovigen, „in hun vergadering vereend", als ook voor de antichristelijke scharen, dan is er toch één albeheerschend verschil tusschen beide op te merken.

In het eerste geval (de kerk) is het woord congregatie gebruikt in eigenlijken zin. In het tweede daarentegen slechts in oneigenlijke betekenis. „Congregatie", daar zit het woord kudde (Grex) in. Een congregatie is een kudde schapen. Bijgevoerd onder één Herder, door de energie van den Oppersten Herder en Eigenaar der schapen, van wien de Herder, die hen rechtstreeks weidt, gezonden is. Alweer: „gezonden". Zoo is het in de kerk. Maar in de gecompliceerde „wereld", die den Antichrist zal toebehooren, zal geen kudde zijn te zien. 't Zijn schapen, die in bokken zijn veranderd. Of — naar een ander beeld — slachschapen, op een hoop bijgedreven „tot den dag der slachting", al noemen zij zelf hun samentreffen ook een krachtige, vroolijke vergadering voor het feest der uiteindelijke bevrijding.

* * *

Zoo gezien, is het volkomen verstaanbaar, dat de antichristelijke bewegingen, die in de wereld opkomen, steeds bewuster van twee woorden zich gaan bedienen.

Dynamiek.

En: mythe.

Dynamiek — een krachtige, zich baanbrekende wil, die de duizenden ontsteekt in oer-rassische drift, — ze heet alsdan meer waard dan een weloverwogen systeem.

Mythe — ze heet vruchtbaar, en paedagogisch effectief, — meer dan begripsmatige wijsheid.

De dynamiek der mythe verklaart zich dan ook autonoom; ze redeneert niet, en ze richt geen parlementen in, groote niet en kleine evenmin, ook schrijft ze geen in paragrafen verdeelde vonnissen met restricties en „althans", één en andermaal. De beweging is haar alles, de partijen

gelden voor haar niet. Dynamiek — daarmee correspondeert het tekstwoord: zenden. Coetus. En „congregatie".

Mythe — daarmee correspondeert het andere tekstwoord: dwaling. Heen en weer schommelen tusschen de „termen" der „problemen". En dan in de mythe de polariteit der tegendeelen beleven! Coetus. Maar ook „congregatie".

Vrije wil — coetus, zelfverharding.

Maar ook rechtvaardig oordeel. — „congregatie", verstokking van des Heeren kant.

* * *

Nu moge de kerk scherp toezien, opdat zij geen „theologen" van de mythe dulde, geen leer, die theologie in „prediking" en „getuigenis" op doen gaan, en belijdenissen slechts als historische actestukken kunnen respecteren. De kerk ontdekke met schaamte, hoezeer de theologie der mythe reeds is voortgeschreden. En de staatkunde der mythe. En de paedagogie der mythe. En de religiositeit der mythe.

Want ofschoon het oordeel van het vallen in deze dwaling aan de ontrouwe kerk, evenmin als aan de verslapte christelijke politieke partij, of ondervereeniging, of hoogeschool, of propagandacub, niet bespaard kan blijven, het zal voor wie geloof een spoorslag zijn, om des te scherper de energie der dwaling te onderscheiden van de energie van 't Woord van God, den Joden wel een struikelblok, en den Grieken wel een dwaasheid, doch hun die gelooven, kracht zoowel als wijsheid Gods. Energie van wijsheid, en genade, — zóó energiek, als de kracht geweest is, die Christus optrok uit de dooden. K. S.

„OP DE GRENS VAN TWEE WERELDEN". (II.)

Sedert we ons vorig artikel schreven, is de bespreking van ons onderwerp ons wel vergemakkelijkt.

We merken n.l. op, dat we wel het een en ander meenden te weten van de manier, waarop de actiedr Colijn was doodgelopen, met name dat wat betreft de beide voorname punten van a. Oranjehuis en b. onafhankelijkheid, doch dat we ons niet bevoegd achtten, dienaangaande publieke mededeelingen te doen, onzerzijds.

Sindsdien heeft evenwel de R.K. Staatspartij gedurfd, wat wij niet aandorsten. Wie in dezen al of niet de voorzichtigheid te zeer uit het oog verloor, moge de toekomst leeren.

Hoe dit zij, feit is nu eenmaal, dat door de R.K. Staatspartij het volgende is gepubliceerd:

Door het dagelijksch bestuur der R.K. Staatspartij is tot de Kring- en afdelingsbesturen een rondschrijven gericht, waarin wordt uiteengezet, dat zich ook in dezen kring het verlangen van de overgrote meerderheid van ons volk om zich in sterke eensgezindheid en een waarlijk nationale eenheidsbeweging aaneen te sluiten, duidelijk heeft geopenbaard. Onder verwijzing naar het feit, dat de leiders der groote partijen, ook niet in gebreke zijn gebleven zich in te spannen voor de totstandkoming eener echt nationale samenbinding. Door omstandigheden buiten hun invloed is het gemeenschappelijk streven met eenige op den voorgrond tredende personen buiten den eigenlijken politieken kring, niet met gewenscht succes bekrond.

De in dat stadium van de zijde der Duitsche autoriteit gerezen bezwaren golden namelijk een passage uit den aanhef van het program, waarin ons volk werd aangespoord tot „eensgezindheid ook voor een wedergeboorte van Nederland in vrijheid en onafhankelijkheid en in trouw aan het Huis van Oranje". Dat deze of een dergelijke aansporing niet de goedkeuring van de Duitsche overheid kon verkrijgen, werd omstreeks dienzelfden tijd in het openbaar bevestigd door den persereferent van het Rijkscorrespondent, die in een persconferentie van 17 Juli o.m. mededeelde, dat een „nationale concentratie niet is te bereiken door vast te houden aan verouderde begrippen; dat ook dit geldt voor den staatsvorm: en dat het niet in het belang is van het Nederlandsche volk, dat men over het vraagstuk van staatsvorm en monarchie lange debatten houdt, of dat men zelfs pogingen tot nationale concentratie van deze punten afhankelijk stelt".

Duidelijk staat in deze van R.K. zijde verspreide mededeeling, dat „de Duitsche autoriteit" bezwaren had tegen de programpunten:

a. Oranjehuis;

b. onafhankelijkheid.

Nu weet ik niet, in hoeverre de hier bedoelde „Duitsche autoriteit" officieel is.

Als ik me niet bedrieg, is in bovenstaand citaat gerefereerd aan een uittaling van den Duitschen Heer Janke, meermalen aangeduid als „Pressesecernent, d.w.z. als beslissing-nemer inzake persangelegenheden. Nu is diens positie tegenover het Hangsche Verdrag (zie „Frankfurter Zeitung") ons niet geheel duidelijk. Maar in dit niet-geheel-omsduidelijk staat hij wat ons aangaat, niet alleen. Van meer

beteek
de hee
b.v. d
heeft
taire
in de
Als
partij
had b
autori
legisla
van b
het ec
verbod
van d
diens
min
statute
huis e
Wij
lieft
tot sp
catie
gen, a
delijki
Wan
boven
lijk. V
dat ee
slotte
Voorli
reeds
Colijn
verb
deze c
waarin
„fragt
spoe
bezett
wil m
zuchte
boden
merkin
autori
Maar
mr Re
„de du
bij na
blijk
het n
van d
nen, w
onder
Wij
mach
onder
haar
dien
wegin
met
oekase
erken
ten o
streek
ons h
anders

Kee
Staats
waa
lijke
bod
Zeg
om h
Unie"
(altha
tenslo
het
misle
zou d
dat
zijn
dat
huis
bijn
dat
reprae
en
onste
and
dat o
dan p
aan d
de ee
plomp
Zoo
genom
vera
den
eener
vert
swijg
mer"
niet?
gaan,
nu zó
twee
meerc
Wim
lezen

daarmee
n. Goetius.

et andere
schomme-
nen". En
leelen be-

gregatie".

et zij geen
leer, die
op doen
sche actie-
ontdekk-
er mythe-
unde der
n de reli-

vallen in
emmin als
partij, of
opaganda-
t, het zal
m des te
rscheiden
len Joden
wel een
ht zoowel
id, en ge-
weest is.
K. S.

VEN

EN". (II.)

de bespre-
kelijkt.
a en ander
de actie-
wat betreft
huls en b.
t bevoegd
elingen te

spartij ge-
lezen al of
g verloor,

er de R.-K.

K. Staats-
sturen een
uiteengezet,
gen van de
om zich in
nationale
dijkt heeft
t feit, dat
in gebreke
e totstand-
ding. Door
et gemeen-
voorgond
politieken
ond.

tijde der
bezwa-
sage uit
waarin
t „eena-
geboor-
en onaf-
aan het
dergelijke
e Deutsche
s dienself-
den pers-
die in een
deelde, dat
reiken door
n; dat ook
het niet in
k, dat men
monarchie
s pogingen
ten afhan-

verspreide
oriteit"
punten:

er bedoelde

and citaat
schen Heer
edezernent,
aangelegen-
Haagsche
niet geheel
uidelijk zijn
Van meer

beteekenis is het dat, zijn wij wel ingelicht, de heer Janke nog weer anderen boven zich heeft, b.v. dr Schmidt, zoodat wat hij zegt, nog geenszins heeft te gelden als een officiële uiting van het militaire gezag in het bezette deel des rijk, welk gezag in de Haagsche bepalingen is voorzien.

Als nu het dagelijksch bestuur der R.K. Staatspartij verklaart: „de Deutsche autoriteit" had bezwaar, dan zouden wij graag weten: welke autoriteit? Een officiële, of een semi-officiële? Een legislatieve, of uitvoerende, of een autoriteit, die geen van beide praedicaten vermag te voeren? En gold het een „bezwaar", dan wel een „verbod"? Een verbod van publicatie dezer twee programapunten van dr Colijn, (hetgeen dan den Pressedezernent of diens chef zou regardeeren), of een verbod van vorming eener vereniging onder indiening van statuten, welke bevatten de programapunten: Oranjenhuis en onafhankelijkheid?

Wij wilden zoo graag precies worden ingelicht, liefst door dr Colijn of dr Donner of een ander, die tot spreken bevoegd is. Nu de roomschen met publicatie begonnen zijn, kunnen anderen gereedelijk volgen, al was 't maar ter rectificatie of — ter verduidelijking.

Want wat 't moderamen der R.K. Staatspartij hiervan bekend maakt, is niet afdoende, en niet duidelijk. Wij zelf hebben immers de ervaring opgedaan, dat een lichaam, hetwelk o zoo officiëlerig deed, tenslotte bleek niet officiëel te zijn (de „Raad van Voorlichting der Ned. Pers"). Het feit, dat wij nu reeds ons tweede artikel schrijven over de brochure-Colijn, hoewel het volgens dit wonderlijke instituut verboden heette, zegt al genoeg ter afdrukking van deze onze vraag: nemen wij in deze verwarde tijden, waarin ook de wijze van officiële berichtgeving weer „fraglich" geworden is, en onduidelijk, soms niet te spoedig als „verboden" aan, wat toch de militaire bezettingsmacht allerminst officiëel geacht worden wil metterdaad te hebben verboden? Zoo ja, dan zuchten wij onder verboden, die geen wettelijke verboden zijn. Wij hebben in onze positie geen aanmerking te maken op de manier, waarop duitsche autoriteiten haar officiële publicaties plegen te doen. Maar met het feit voor oogen, dat o.a. een man als mr Rost van Tonnin mede publicaties aangaande „de duitsche autoriteiten" deed, aan welke publicaties bij nader onderzoek de feitelijke grondslag blijkt te ontbreken, doet ons toch vragen, of het niet rationeel is, alleen dat als communicé van duitsche bezettingsautoriteiten officiëel te erkennen, waar de naam van zulk een autoriteit duidelijk onder staat te lezen?

Wij zouden wel zeer onheusch tegen de bezettingsmacht van den vijand optreden, indien wij ook maar onderstelden, dat zij niet met naam en toenaam haar eigen verordeningen zou onderteekenen. Of, indien wij onderstelden, dat zij ons onzeker van beweging zou willen maken, onzeker, door ons zoowel met officiële-geteekende verordeningen, als ook met oekases van officieuze, en als 't er op aankomt, niet erkende instanties te willen doen bewerken. Wij moeten ons houden aan wat officiëel blijkt rechtstreeks van den vijand-occupant te komen. De rest kan ons koud laten. — dat zal de occupant zelf niet anders willen zeggen.

Keeren wij nu terug tot de publicatie van de R.K. Staatspartij, dan vragen wij: is het werkelijk waar, dat van officiële-verantwoordelijke duitsche zijde hier een definitief verbod is gegeven?

Zegt men ja, — dan is mij niet duidelijk, waarom het driemanschap, dat „de Nederlandsche Unie" heeft opgericht, heeft kunnen laten publiceren (althans één van 'n leden): wij zijn, hoewel jongeren, tenslotte maar van wal gestoken, omdat de ouderen het niet deden. Dit ware dan een onjuistheid, die misleidend werkte. Want de nuchtere werkelijkheid zou dan deze zijn:

dat de ouderen wel degelijk van wal gestoken zijn (dr Colijn);

dat ze daarbij twee zeer principiële punten (Oranjenhuis en onafhankelijkheid) naar voren brachten, die bijna heel het volk vurig begeert,

dat ze evenwel daarin zijn gehandicapt door de repraesentanten der oorlogvoerende mogendheid,

en dat nu niet de jongeren begonnen zijn bij ontstentenis van ouderen, doch dat ze heel wat anders op touw gezet hebben. Het ware dan royaler, dat ook maar ronduit zoo te publiceren. We weten dan precies, wat we aan de duitschers hebben, en aan dr Colijn, en aan het driemanschap. Klarheid is de eerste conditie voor orde en rust bij het beste, niet plompschreeuwerige deel van ons volk.

Zou men daarentegen verklaren: neen, strikt genomen heeft geen officiële-definitief verantwoordelijke duitsche autoriteit dr Colijn den mond gesnoerd, subsidiair, hem de formatie eener unie met behoud der beide programapunten verboden, dan klemt te meer de vraag: waarom zwijgt een deel ook van onze pers („De Rotterdammer" b.v.) de brochure-Colijn dood ('t hoeft toch niet)? En waarom laat men de kansen voorbij gaan, en waarom zouden wij in deze desolate misère nu zoo maar ons aansluiten bij een driemanschap, dat twee punten negeert, die ons volk in overgrote meerderheid toch na aan 't hart liggen? Waarom?

Wat wij in de publicaties der Nederlandsche Unie lezen is ongetwijfeld veel beschaafder, dan wat van

de zijde der N.S.B. wordt opgedischt. En veel meer beheerscht. Het kan personen naar boven brengen, die de overgrote meerderheid van ons volk veel liever onder de oogen ziet, dan de heeren, die met een on-aesthetisch pakje loopen, en ons „naar den strot willen grijpen". Maar tenslotte kan ons dat prao niet zoo veel schelen. We strijden niet voor of tegen personen, doch voor of tegen beginselen. En het moet ons van het hart, dat wij nog al wantrouwig worden, als enkele bladen, die o.i. in deze dagen in den strijd voor de waarheid in een ommezien gecapituleerd hebben, nu ineens zoo'n reclame maken voor het driemanschap en zijn Nederlandsche Unie. Wij vinden in die Unie erg veel, dat ook op het verlanglijstje der N.S.B. enz. voorkomt. En al zijn we heel erg tegen de N.S.B., wij zullen niet uit blinde haat tegen onverkwikkelijke elementen, die daar samen-scholen, nu maar uit puur negativisme kunnen of mogen slikken wat anti-N.S.B. is.

De Nederlandsche Unie heeft o.i. te veel de N.S.B.-ideologie ontzien. Waarom anders de onderscheiding van „cultureel" en „sociaal-economisch gebied"? 't Zijn klanken uit de N.S.B.-staatsleer, model Hegel. Waarom die „verheffing" van het „levensideaal" (!) boven materialisme en egoïsme tot toewijding aan de waarachtige levenswaarde van mensch en gemeenschap? Het wetenschappelijke materialisme heeft hetzelfde lied gezongen ('t heeft ook 'n soort van religie gebaard), en het heeft ook wel zijn filosofische banvloeken tegen het egoïsme van den individu geslingerd. En zouden wij nu zoo maar de onuitgewerkte „waarde-filosofie" van het driemanschap moeten accepteren? „Vrijheid van godsdienst, kerk, levensbeschouwing, opvoeding", zoo lezen we verder. De N.S.B. zal graag nog eens bezweren, daar ook vóór te zijn. Alleen, — het komt er maar op aan, hoe straks, als de terreinen van staat en kerk zich afgrenzen, die vrijheid nader uitgewerkt wordt. En waarom in dezen interimstijd als culturele belangenafere bepaald Vlaanderen en Zuid-Afrika genoemd? Heeft onze Koningin, toen Duitschland in 1918 bezwijd lag, soms Oost-Friesland willen inpalmen? We waren er te fatsoenlijk voor. Maar waarom zouden wij dan nu (!) over een stuk van België en van het Engelsche imperium praten, als 't niet was ten gerieve van N.S.B.-propagandisten, tot in „De Nieuwe Eeuw" toe? In dat (roomsche) orgaan zetten ze ook al verzen van zóveel strofen over Duitschland, en zoo! Opvoeding van de jeugd in nationalen zin? Maar wat is dat? Op de christelijke scholen gebeurt dat al lang, — maar juist dat „christelijke" is hier weggelaten. Wat is voorts die arbeidsplicht voor iedereen? Toch weer een soort van propagandadienst?

We stellen slechts vragen, die duidelijk willen maken, dat o.i. de Nederlandsche Unie te veel heeft geluisterd naar leuzen-van-den-dag, daardoor al te gemakkelijk de kans beloofd, toch weer een (meer aristocratisch getint) nationaal-socialisme te importeren, en helaas nalaat, tegenover revolutionaire woelingen hoog te houden de punten, waar het om gaat, voor verreweg het grootste volksdeel. Is, zoo vragen wij, is, en dat zonder gebleken dwingende noodzaak, de kracht van onze volksgetuigenis er niet door verzwakt? Staan we hier, instee van „op de grens van twee werelden", feitelijk niet reeds aan den anderen kant van die grens? Is er hier geen verzwegen aanpassing geweest, die evenzeer vermoet en teleurstelt, en — ergert, als de openlijke capitulatie van den paus? Zeker, hij is, verklaart hij, altijd tegen het marxisme geweest. Wij waren het ook. Maar als twee hetzelfde bestrijden, is de strijd nog niet dezelfde.

We zijn door den snellen gang der geschiedenis gedwongen, onze opmerkingen over dr Colijn's brochure te doen uitdijen. Volgende week dus nog een artikel. Zie intusschen Persschouw.

K. S.

OVER „DUISTERE MANIEREN".

In „Volk en Vaderland", 8e Jrg., no. 29, het orgaan der N. S. B., komt een artikelje voor, waarin althans twee van de vele onwaarheden de aandacht verdienen.

Nummer één: „op de een of andere duistere manier is reeds het bericht uitgestrooid, dat „De Reformatie" verboden zou zijn geworden. Of dat een reclame-truc van den redacteur of uitgever is geweest, weten wij niet, maar het zou ons niet verwonderen. De professor hengt er in ieder geval wel naar!"

Natuurlijk weten deze heeren beter. Ze hebben gelezen — het blijkt uit hun eigen woorden — wat er in ons blad stond. Dus weten ze ook, dat het valsche bericht inzake ons blad afkomstig was van den Raad van Voorlichting, zoodat het instituut heet. De namen nog eens noemen? Goedewaagen, Rost van Tonnin, Meijer-Schwencke, Goedhuys, van Megchelen, v. d. Poel. Deze heeren, die nota bene aankondigden, dat ze in speedgevallen gebruik zouden maken van het telexnet van het A. N. P., en dat suggesties, aanwijzingen, etc. van de overheid ook door hun „Mededeelingsblad" zouden worden ter kennis gebracht, worden thans gladweg verloochend. Nu het zaakje mislukt is, en de oogen van velen ervoor zijn opengegaan, dat hun z.g. Raad geen wetgevend lichaam is, en ook geen uitvoerend lichaam.

Nummer twee: „Verzoeken om bepaalde onderwerpen onder de gegeven omstandigheden niet aan te snijden, zijn voor hem (d.w.z. den Reformatie-redacteur) slechts aanleiding.....", en wat daar verder volgt. (Zie vervolg op blz. 342.)

Levenshouding.

Vriend, gij zijt een koning!

Het is waar, zoo op het oog hebt gij daar niet veel van. Gij hebt een lap op uw schoen en draagt een confectie-pakje van vijf-en-twintig pop. Ook sloft uw gang een weinig, want gij hebt stoer aangepakt in uw leven. Daar ligt soms een moede blik in uw oogen, een zorgelijke trek plooit zich om uw mond.

Sommigen beweren, dat gij tot een tijdperk behoort, dat onherroepelijk voorbij is. Doch de genadige Beschikker van uw lot beluigt, dat Hij u een eeuwig regiment heeft toebedeeld. Als de ure van de lieden dezer wereld voorbij is, als hun zestig minuten zijn omgetikt, gaat gij van uw motorscheepje, uw boerderij, uw winkeltje, van uw kantoorkruk naar den troon.

Dezer dagen heb ik nog eens een veelurige boottocht gemaakt over de breede Zaan. Vreugden van Holland heb ik gesmaakt in den besten zin van het woord. De dagen van ouds rezen voor mij op. Ik zag weer de bedrijvig wikkende molens, ik zag de hoeren door het water schieten in hun ranke jol, ik hoorde het geklop der breeuw-hamers op de scheepstimmerwerven, ik zag de schepen laveeren over het watervlak. Ik zag u weer wandelen, volk van Holland, uw pittigen, verzekerden gang. Ik hoorde uit uw groene huisjes, waar kinderrijke gezinnen om de geferde tafel zaten, de psalmen des geloofs opklinken. Gij hebt in houten huisjes en op geteerde scheepjes gewoond en geloofd, dat gij gasten en vreemdelingen op de aarde waart.

Bilderlijk, die zijn volk en vaderland zoo vurig liefhad, ook al had het hem niet lief, heeft het mede van u gezongen:

Geen volle schatkist maakt den koning,
Geen statiehemel boven 't hoofd,
Geen purper, pracht- of praalvertooning,
Geen schittering, die den dag verdooft.
Hij, hij alleen, mag koning heeten,
Wiens ziel zich opheft boven 't Lot,
Die, onbezoodeld van geweten,
Geen and'ren Meester eert dan God.

In de nieuwere psychologie, waarvan gij geen kennis droegt — gij zoudt dat gewis en gewaueel ook niet hebben verdragen! — heeft men u als koning afgezel en van u een slachtoffer gemaakt van allerlei onbewuste driften. Gij wist beter dan zij het meent te weten van de boosheid uwer natuur, waarvan geen zielkunde de diepte ooit heeft gepeild. Maar gij liet u den schepter niet ontwingen, welke God u om uws Heeren Christus' wil genadiglijk had verleend. In uw houten bedehuizen, onder het schijnsel van uw olielampen, hebt gij het beleden: Waarom wordt gij een Christen genaamd? Opdat ik dapperlijk tegen de zonde zou strijden en hiernamaals met Hem over alle schepselen zou regeeren! Dan strekt gij uw rug, die gebogen was onder zwaren arbeid, en uw zware stemmen vereenigen zich met de welluidende, heldere stemmen van uw kinderrijke vrouwen: Wij steken 't hoofd omhoog en zullen d' eerkroon dragen!

Het kon gebeuren, dat er bij die klanken, die opbruischten tegen het lage dak van uw kleine kerkje, een traan vloede langs uw gebruinde wang. Het jubelde in uw hart: O, blij vooruitzicht, dat mij streelt!

Koningen hebben het niet steeds gemakkelijk op aarde. Als het hun niet langer goedgaat, verliezen zij de gunst der menschen. Dan moet David naar Adullam, dan wordt hij verraden door de inwoners van Rehila, dan willen de Zifieten hem uitleveren aan Saul. Zulke tribulatiën zijn noodig! Zie, soms raakt gij te sterk gehecht aan uw landschap, aan de vrije wateren uwer rivier, aan den wind, die klappert in het zeil van uw tjalken, aan de balen en vaten van uw nederig bedrijf, waarin uw bezige geest zijn werkzaamheid vindt. Dan neemt God voor een wijle de genieting daarvan — en ook deze is schoon in zijn tijd — weg, opdat gij te sterker verlangen zoudt naar dat onbewege-lijk koninkrijk, dat voor u is weggelegd van vóór de grondlegging der wereld. Dan moet gij hooger leeren mikken dan naar uw zijden pet of zelfs uw hoogen hoed, dan moet gij leeren verwachten naar de kroon, door Gods zegenvolle handen voor u geslepen. En in den nacht heft gij uw psalmen aan: 'k Zal Zijn lof zelfs in den nacht, zingen, daar Ik Hem verwacht!

Vriend, gij zijt een Koning!

Een koning bij de gratie Gods.

N. B.

CORRESPONDENTIE.

Tot onze spijt moeten we, in antwoord op de zeer vele aanvragen, mededeelen, dat van de Juni-nummers en van de nummers van 5, 12 en 19 Juli geen exemplaren meer beschikbaar zijn.

„Verzoeken”, het staat er heusch. En dan heb ik onze lezers duidelijk genoeg verteld, wat natuurlijk deze scribent ook ter dege weet, dat er allemaal bevelen knetterden. Het is van af heden verboden in de couranten direct of zijdelings te gewagen van H.M. de Koningin, Prins Bern(h)ard, de ministers. Verhandelings en polemiek over de brochure-Colijn DIENEN te worden geweerd uit de pers. En zoo voort. Naar dit quasi-officiële geluid, het moge hun vergeven worden, hebben ook christelijke bladen geluisterd; ik weet het uit de beste bron. Ze hebben de brochure-Colijn laten doodzwijgen, denkende, soms zelfs schrijvende: ze mag niet besproken worden, het is verboden. Inmiddels kreeg de actie-Linthorst Homan alle kansen. Plus de nationaal-socialisten van Nederland. En nu bleek, dat we de heeren van den z.g. „Raad” hebben doorzien, nu zeggen ze van dien-zelfden hoek uit: het was geen verbod, maar alleen een verzoek.

En zoo praat men zich er uit!

K. S.

SCHRIFTUREN VAN DR H. W. v. d. VAART SMIT.

Ter aanvulling van wat we onlangs schreven over „de smarten van een gereformeerd predikant”, kunnen we thans meedeelen, dat inderdaad dr H. W. v. d. Vaart Smit verantwoordelijk te stellen is voor wat zoo al van Koninginnegracht 70, Den Haag, het adres van het z.g. „Ned. Chr. Persbureau”, wordt uitgezonden. Gelieve de „gereformeerde predikant” niet. Zijn vroegere medewerking met nationaal-socialisten van Nederland hebben we destijds gesignaleerd. Heftige ontkenningen zijn gevolgd. Niettemin wordt thans op stukken, uitgaande van het „Ned. Chr. Persbureau” reclame gemaakt voor het in ons vorig artikel genoemde „uitgeversbedrijf De Pauw”. Zoals er ook reclame gemaakt wordt voor een „uitgeverij en boekhandel Oecumenia”. Alsmode voor de copierinrichting „Ecclesia”, waar men zijn gecyclostileerde kerkelijke organen in alle formaten kan verzorgd krijgen! Alles Koninginnegracht 70 (nomen sit omen), en alles telefoon 115528.

Men zal zeggen: ja, maar dat „Chr. Persbureau” heeft nog andere functionarissen. Inderdaad. Er is nog een dominee mede-directeur: ds Joh. P. v. Mullem. Er is ook nog een adjunct-directeur A. Kaptein; dat zal wel dezelfde heer zijn, die indertijd een persuiting deed, die wij abusievelijk aan dr H. W. v. d. Vaart Smit toekenden, hetgeen deze, al weer heftig genoeg, bestreed. Het blijkt, dat we toch niet zoo ver van huis waren. Voorts is er nog een secretaris: jhr J. A. Boreel de Mauregnault. De oude bestuurders hebben destijds, gelukkig, het schip verlaten.

Behalve deze gegevens komt echter een ander dat wel wat zegt omtrent dr H. W. v. d. Vaart Smit. We kregen toegezonden twee plaatselijke bladen, waarin precies zoo geredeneerd wordt, als de huidige N.S.B.-ers het voor de volksofvoeding wenschelijk blijken te achten. De artikelen waren daar aangediend als afkomstig van dr v. d. Vaart Smit. Bovendien werden ons toegezonden twee artikelen, die op papier van het Uitgeversbedrijf De Pauw waren gecyclostileerd, en die behoorden tot de door ons genoemde serie „Tenax-pakket”, rubriek I, Vrije Artikelen. Ze vormden samen nr 193 van 23—26 Juli 1940, onder den titel „Een groote beslissing”, alsmode „Over het socialisme”. We lezen: „deze artikelen kunnen buiten abonnement

door elk blad worden overgenomen ad fl.— per artikel;... ze verschijnen eens per week”. En onderaan staat vermeld: (bij beide artikelen):

„Schrijver van dit artikel is Dr H. W. v. d. Vaart Smit te 's Gravenhage; hij overname heeft deze naam niet vermeld te worden, doch een redactie die dit refereert is hierin geheel vrij.”

Laten we uit deze laatste artikelen enkele zinnen overnemen.

In het artikel „Over het Socialisme” begint de „gereformeerde dominee” te constateeren, dat de benoeming van de heeren Woudenberg en Rost van Tonningen (N.S.B.) tot „regeringsgevolmachtigde” de „grootste overwinning is, die de N.S.B. tot dusver behaald heeft”. Of zij ze „behaald” heeft? We betwijfelen het; maar herinneren ons in ieder geval, dat de heer Rost van Tonningen publiek verklaard heeft, desnoods de leden van het „politieke christendom” „naar den strot te zullen grijpen”. Koninginnegracht 70 is daar niet stil van geworden; de aldaar huizende dominee ook niet. Het moge U vergeven worden, dr v. d. Vaart Smit. Maar het moge niet vergeten worden.

Vervolgens constateert de schrijver, dat het nationaal-socialisme „socialistisch met de daad” is. Daarna wendt hij zich tot „de Christelijke vakorganisaties”. Alsof er geen positieve drang in die vakorganisaties werkte (het recht Gods over mensch en gemeenschap, Christus' koningschap, ons rentmeesterschap, vijfde, zesde, achtste gebod, en eigenlijk heel de wet des verbonds), constateert de gereformeerde predikant, dat de „christelijke vakorganisaties zijn opgericht met als voornaamste motief, dat zij den klassenstrijd niet konden aanvaarden”. Dat wie den klassenstrijd niet aanvaardt, evenmin den rassenstrijd kan willen, wordt „wijselijk” verzwegen. Nu is „in de nieuwe orde” (welke?) „dit motief verdwenen”, constateert dr v. d. V. S. De nieuwe orde; het is, alsof we hier in Nederland door den vijand reeds geannexeerd zijn. Door het wegvallen van den klassenstrijd „komen de Christelijke vakorganisaties thans voor moeilijke vragen te staan”. „Dat de beide nieuwe regeringscommissarissen zich ook ten doel hebben gesteld de eenheid der arbeidersklasse organisatorisch te herstellen, is bekend”, constateert dr v. d. V. S. Men lette op de woorden „de” eenheid „der” arbeidersklasse. En niet minder op het woord: „herstellen”. Tot achter de poorten van het paradijs wil de heer Rost van Tonningen terug, zoo wil dr v. d. V. S. waarschijnlijk zeggen. En men leze wat er dan onmiddellijk volgt: „Wij hopen, dat de Christelijke vakorganisaties zich niet louter negatief tegenover deze ontwikkeling stellen”.

We kennen die klanken: ze zijn puur extraet uit wat de N. S. B. pleegt te verkondigen. Weer wordt, evenals in het eerste door ons overgenomen Tenax-artikel geredeneerd, niet uit de beginselen, doch uit de (nog maar verwachte) werkelijkheid; een probleemstelling, die ieder gereformeerd predikant hartgrondig moet verfoeien. „Dat zou immers niets helpen”, constateert de dominee, die toch wel eens van Abraham Kuiper en Hendrik de Cock gehoord heeft. Het schijnt hem heel en al te ontgaan, dat een synode, met welks beslissingen ook hij officieel geacht wordt in te stemmen in leer en leven (ook in leer!), nog pas

heeft uitgesproken, dat elk lid van een der gereformeerde kerken geroepen is..... ook in het leven der organisaties met name van die op sociaal terrein, de beginselen van het Woord Gods te belijden en daarnaar te leven, en dat derhalve hij niet mag behooren tot welke organisatie ook, die door haar beginsel of practijk in strijd komt met hetgeen de Heilige Schrift duidelijk leert en gebiedt.

Het probleem schijnt niet eens meer te bestaan voor dr H. W. v. d. Vaart Smit. Hij ziet alleen maar twee regeringscommissarissen, die zich ten doel hebben gesteld, „de eenheid der arbeidersklasse organisatorisch te herstellen”. Wie niet meedoet, zal, nota bene, de „doeleinden, die de Christelijke vakorganisaties zich stelden, schaden”.

Welk een verraad van de beginselen, waaruit dr v. d. V. S. tot nu toe beweerde te leven! Dat is nu de man, die eens gepromoveerd is op een dissertatie, waarin de volgende woorden voorkomen: „de verlossing kan in niets minder bestaan dan in een algeheele vernieuwing en herschepping. De boom moet eerst goed gemaakt worden, indien hij ooit goede vruchten zal kunnen dragen..... Indien de mensch radicaal boos is, dan is ook radicale vernieuwing en herschepping onmisbaar, zal de verlossing ooit tot stand komen (165)..... Zoo is de herschepping naar theistische opvatting de ware vernieuwing van de ethisch-religieuze relatie, welke God bij en door de creatio (schepping) tusschen Zichzelf en den mensch gelegd heeft” (167). „Het is Christus, uit wien en door wien de gansche herschepping is, want Hij is de Heer over alles, de Vorst des levens, de Overwinnaar des doods en de Zaligmaker der wereld” (168). De man, die dat eens schreef, beweert thans, dat als de klassenstrijd maar afgeloopen is (Stalin Mussolini's vriend!) de christelijke vakorganisaties wel huistoe kunnen gaan... Mogen we in Uw eigen taal besluiten, dominee? Welnu, het zal u en uw mede-(ver)leiders „niet makkelijk vallen”, de volksofvoeding bij de Christelijke vakbonden tot afwijzing van wat zij uit Gods Woord verstaan hebben, te „kneden”. Er zijn er ook nog, die trouw zijn, zelfs in bangen tijd. Sommigen juist in bangen tijd.

K. S.

KERK EN POLITIEK. (I.)

„De vrije kerk in den vrijen staat” zoo luidde Kuiper's fier adagium. Er is reden om op handhaving van dit parool bedacht te zijn in een tijd, dat landgenooten zonder zin voor Nederlands Christelijk-historische tradities er op uit zijn de kerk haar invloed op het ook politiek veelgeacheteerde nationale geestesleven te betwisten. Het heet dan veelal, dat men de kerk terugwilt naar haar eigen terrein. Evenwel, alle aandringen op een soort boedelscheiding tusschen politiek en kerk (van die zijde) emancipeert in beginsel de eerste van de belijdenis der kerk, dat is van haar wortel en fundament: Jezus Christus. Waarvan weer onafwendbaar gevolg is, dat door die aldus ontkerstende politiek er naar gestreefd wordt de kerk te denatureeren tot propaganda-instituut voor haar idealen.

Het is zelfs mogelijk, dat soortgelijke vrijheidsbedreiging ten opzichte van de kerk gedekt wordt met een toornen tegen den neutralen staat. Zoo b.v. bij Dr W. Th. Boissevain in zijn brochure De Kerk

werd. Nooit wilde Michel Angelo persoonlijke eerbetuigingen aannemen; hij gaf steeds God alleen de eer en schakelde zichzelf volkomen uit. Vandaar dat hij in zijn tijd niet de volle waardeering genoot, die hij verdiende, en dat Rafaël zich meer in de volksgunst mocht verheugen. De beeldengroep van dag en nacht symboliseert aangrijpend de smart, die Michel Angelo in de ziel greep ten tijde dat hij er aan werkte.

Het klooster San Marco, dat wij daarna bezochten, zet ons in vervoering door de schoone schilderstukken van Fra Angelico. Wie heeft nooit van Savonarola gehoord en van de boetpredikaties die hij hield. Welnu, treden wij dan den vredigen kloosterhof binnen; het is of de geest van den grooten Dominicaner monnik, die in de veertiende eeuw om den ijver dien hij betoonde bij zijn poging om zijn landgenooten nader tot God te brengen, verbrand werd, hier nog rondwaart en ons te meer in vervoering brengt over het schoone, dat onze oogen te zien krijgen. Zie daar dat fresco „Stille”, een monnik, met den vinger op den mond. Onvergelijkelijk schoon is de Christus aan het Kruis; de Christus als Pelgrim; de tronende Madonna; het jongste gericht; Zacharias, den naam van Johannes schrijvend; de vlucht naar Egypte; ja, wat is er niet schoon daar?

Als verwezen loopen wij rond en vallen van de eene vervoering in de andere. „Wat is God groot!” roepen wij ten slotte met dankbare verbazing uit.

De onvergelijkelijk schoone Piazza della Signoria, het plein, dat eenmaal het centrum was der Republiek Florence, met het groote ruitersandbeeld van Cosimo I, de groote fontein met den marmeren Neptunus van Ammanati, de plaat die de plek aanwijst waar Fra Girolamo Savonarola in 1498 verbrand werd, de groote hal van de loggia dei Lanzi met zijn schoone beeldhouwwerken, het werd alles door ons met innerlijke ontroering bezichtigd en wij zouden gaarne nog veel meer van deze schoone stad Florence vertellen, maar mogen niet uit het oog verliezen, dat Rome van onzen uitstap het hoogtepunt vormt en daarom gaan wij

POPULAIR-WETEN - SCHAPPELIJKE SCHETSEN

Voetsporen Gods.

V.

Wat is het beeld van Maria Magdalena, door Donatello gemaakt, aangrijpend mooi en wat is de koepel bij ontstoken licht schitterend in glanzende pracht van uiterst teer en schoon mozaiek. Bezienswaardig is ook de reusachtige figuur boven het hoogaltaar: Christus als Rechter der wereld. In den regenboog gezeten strekt Hij de handen uit. De palm der rechterhand open en naar de gelukzaligen gekeerd, de rug der linkerhand wijst vol afschuw de verdoemden af. En in die groote ruimte, die overal om den Heiland heen zich uitstrekt, ziet men de heerschappijen voorgesteld van Engelen, Tronen, Machten en Krachten. Onder den Heiland en naar beide zijden heen blazen Engelen de bazuin van het Laatste Oordeel en vertoon de werktuigen van het lijden. Nog lager en rechts van den Heiland zijn de Apostelen. Verder ziet men voorop de Maagd en links de heiligen van het Oude Testament. Voorop staat Johannes de Dooper. Aan Christus' voeten speelt zich het laatste oordeel af; de zielen lichten de zware deksels van de doodkisten en staan op uit de graven; de rechtvaardigen worden door Engelen ontvangen, de onrechtvaardigen door duivels. En naar gelang het oordeel luidt worden de zielen door die Engelen of duivels naar het paradijs of naar de hel heengeleid.

Rechts van den Christus ziet men de drie patriarchen, Abraham, Izaak en Jacob, naast elkaar gezeten in de poorten van het paradijs; verscheidene zielen houden zij op den schoot, terwijl Satan, aan den anderen kant staande, uit de veroordeelden een verloren ziel verslindt.

Het overige van den achthoekigen koepel tot in bijzonderheden te vermelden, zou hier te veel ruimte kosten, zoodat ik alleen nog aanhaal, dat die koepel uit vier strooken, elk vijftien paneelen bevattend, is samengesteld. Op die paneelen ziet men de voornaamste geschiedenissen van het Oude Testament van de Schepping af tot aan den Zondvloed; de geschiedenis van Jozef en zijn broeders; het leven van Christus en ten slotte het leven van Johannes den Dooper.

Na het bezoek aan de Doopskerk wandelen wij de kerk van Lorenzo voorbij, naar de kapel der Medici, een vermaard vorstengeslacht, dat over Florence den scepter zwaaid en waarvan Catharina zich het meest berucht gemaakt heeft en nog steeds met afschuw tot onze geschokte verbeelding spreekt.

De koepelkerk zelve is prachtig, maar bij het zien van de weelde, verkrist aan de „Capella dei Medici”, waar de veelkleurige marmeren tombes der Medici zich in den glanzenden vloer spiegelen, wordt men stil van verrukking. En de beelden-groepen, die zich daar bevinden, zijn schitterend, te veel om op te noemen. Vooral de groepen, voorstellend de morgen- en avondschemering, onder het beeld van den veldheer Lorenzo de Medici, is indrukwekkend. Zie de mannenfiguur, fors als een rotsblok, naar voren gebogen, met een gelaat dat fascineert door scherpen blik der oogen. En daarnaast de nacht, een vrouwenfiguur. Zeldzaam is de afwerking hiervan. Zeldzaam is voorts ook de pracht die verder in de kapel te zien is en wij zouden wenschen er dagen achterein in te kunnen doorbrennen. Het merkwaardige van deze beelden-groep treft ons nog des te meer als wij weten, dat de wereldberoemde beeldhouwer Michel Angelo in den tijd, dat hij hem maakte, een oud man was, zestig jaren, lijdende aan duizeligheid en hoofdpijnen, moe en vol van zorgen. En deze man maakt in zulk een zorgvollen tijd zulk een heerlijk beeld. Maar Michel Angelo vreesde God en diende vóór alles Hem in zijn kunst en daarom wist hij hoe 's Heeren kracht in zijn zwakheid volbracht

en de n...
Aan dien...
der kerke...
hij iets a...
kerk en...
weder z...
steunen. ...
de kerk k...
voorbijga...
noodzakt...
ingeroepe...
zij oordeel...
eizicht. Oc...
diernate...
of ten on...
mijnend.

Men z...
vorm van...
de overh...
zwijgen t...

Als co...
de staat...
kerk". W...
wordt van...
een Duit...
laten rust...

Nu is...
voorstelli...
deel van...
de vrijhei...
vive te...
branding...
vastheid...
prijs van...
lijke, ver...
beginselen...
verlies!

Dit wil...
kerk me...
staan. Ie...
in stemh...
cijfers en...
op zou w...
schijning...
naar. Ma...
weer nie...
heeft. Ie...
zonder d...
hooren, ...
nemings...
langenaf...

De vo...
vormt ge...
het al z...
method...
haar, die...
en kuns...
Woords...
plaats, d...
heid van...
Niet alle...
kan zich...
late zich...
aandacht...
beoefenin...
met de l...

maar w...
eeuwige...
even te...
ontdekk...
reis ple...
oog ont...
ten, var...
iemand...
onder e...
welke h...
hij bove...
in het l...
sloeg hi...
na dien...
hij was...
lende fi...
de eene...
den mo...
van per...
dat hij...
doen v...
berg fr...
hier in...
niet wis...
koop, e...
verbazi...
vendien...
in deze...
waarne...
Met eer...
gade al...
met een...
verdw...
dat hen...

Wij h...
het avo...
acht un...
aankon...
wezen...
Immers...
worden...
tijd kos...
vijf dag

Aan onze Lezers.

De groote waardeering voor ons blad, waarvan men van alle zijden blijk geeft, doet ons goed.

Mogen we U nu verzoeken, deze waardeering óók met een daad te doen blijken?

Geef óns Uw geboorte-, verlovings-, huwelijks- en overlijdensadvertenties ter plaatsing in „De Reformatie“!

„De Reformatie“ is het kerkelijk blad met de grootste oplage, en U bereikt dan dus vrijwel al Uw vrienden en bekenden in Gereformeerd Nederland.

En U steunt er ons blad mede!

DE UITGEVERS.

ADRESVERANDERINGEN.

Mogen we onzen abonné's vriendelijk verzoeken, hun adresveranderingen tijdig in te zenden? Wanneer deze na Woensdagmorgen in ons bezit komen, kan de adresband van diezelfde week niet meer veranderd worden, en bestaat er groote kans, dat het nummer niet (of niet tijdig) in het bezit van den geadresseerde komt.

DE ADMINISTRATIE.

heeft zij sinds de dagen van Constantijn den Groote geleden onder de worsteling met een haar niet vergunde taak. Naarmate ze meer gebieden van het burgerlijke leven onder haar vleugelen nam, naar die mate kwam haar eigenlijke werk deerlijker in het gedrang. Want ledere poging om de wereld te verkerkelijken loopt onherroepelijk uit op verwerdelijking der kerk.

Wat het Calvinisme wil, is een vrije wetenschap. Vrij n.l. in dien zin, dat zij zelfstandig leeft uit en werkt met de confessie der kerk. Het is niet zoo, dat de wetenschapsman als zoodanig los staat van haar levenswortel en beschreven grondslag. Voor zoover een wetenschapsbeoefenaar niet uit de belijdenis leeft in zijn studie, is hem juist de echte vrijheid, die der kinderen Gods, vreemd. Onvrij werd de wetenschap alleen dan, wanneer ze buiten de beginselen om van Gods Woord, zooals de belijdenis die formuleert, kerkelijke controle duldde.

Zoo nu staat het ook met de politiek. „Burgerlijk“ zal ze zijn, niet kerkelijk, wil ze gehoorzaam zijn aan Gods ordinantie. Niet kerkelijk en zeker niet clericaal!

Maar niettemin, ze is niet los van de kerk als instituut. Wat de kerk als wet Gods voor het staatkundig en burgerlijk leven ons voorhoudt en inscherpt, is ook voor politiek en overheidspersonen bindend. Zou naar hun oordeel de kerk in deze dingen teil gaan, dan rust op hen, het spreekt wel vanzelf, de verplichting tot critiek, allereerst in den kerkelijken weg. Voert men daartegen aan, dat de politiek toch zelfstandig blijven moet, dan geldt meer: haar zelfstandigheid bewijst ze in het werken met den levenschat der kerk.

K.

D.

1) Amsterdam, 1935.

2) Antir. Staatk., dl. I, 419.

dienen, neen, veelmeer zien wij hier onzen Heere Jezus Christus, de Triumfator, de Overwinnaar van dood en graf, de Overwinnaar van het Heidendom, de Sterke Held, gekomen in Zijn eeuwige kracht om de wereld te oordeelen.

Het allereerst kwamen wij op de Piazza di Venezia, het middelpunt der eeuwige stad, de plaats waar men de drie Rome's het meest indrukwekkend bijeenziet. Aan de Westzijde begrensd door het in streng-sobere stijl gebouwde Palazzo di Venezia, sinds 1929 door den Duce als ambtswoning betrokken, vindt men daartegenover het Palazzo delle Assicurazioni Generali, met den Leeuw van Venetië. Zuidwaarts, rechts voor ons uit op het Foro Italico, praat in prachtig marmer het machtige monument voor Victor Emanuel II, dat ruim 60 Meter hoog en 135 Meter lang is. Blank en blinkend verheft het zich tegen den ouden heuvel van het kapitol, symbool der eenheid van Italië en van het derde Rome. Jammer, dat er geen onderwetsche ganzen meer zijn, die de wacht betrekken op het kapitol, wellicht zouden zij in tijd van nood dit „Altare della Patria“ — het Altaar voor het Vaderland — kunnen beschermen, evenals zij het zoo dapper gedaan hebben in den tijd van het eerste Rome. Het betreden der breede trappen is op zichzelf een genot, geboeid als het oog wordt door de schoonheid van het beeldhouwwerk, de overweldigende pracht, waarmede de ingangen zijn uitgevoerd, de zeldzame krachtsuitbeelding in de paarden, voor de triomfwagens, en ten slotte, boven gekomen, het uitzicht op den weg vóór ons, een beeld zonder wederga op de gansche wereld, in één woord een onnoembaar rijk gezicht. Het is de Via dell' Impero — Keizerlijke weg — een breede en statige weg van het Foro Italico naar het Colosseum, die verder zal worden doorgetrokken naar de Castelli Romani.

Z.

D. KRIJGER.

en de nationaal-socialistische staat¹⁾. Aan dien neutralen staat, meent hij, hebben de leiders der kerken hun hart verpand. In plaats daarvan biedt hij iets anders: een evenwichtsconstructie tusschen kerk en staat, waarbij verplichting heerscht tot wederzijdschen dienst. De staat zal de kerk steunen. Men hoore hoe: „rustverstorend in of door de kerk kan zij (de overheid) niet onopgemerkt laten voortgaan; in kerkelijke geschillen is zij telkens genoodzaakt zich partij te stellen, hetzij hare hulp wordt ingeroepen (men denke b.v. aan 1618 of 1886), hetzij zij oordeelt, dat staatsbelang ongevraagde 'hulp' vereischt. Ook is het geval denkbaar, dat de prediking diernate 'critisch' geschiedt, dat de overheid terecht of ten onrechte gedwongen is haar als gezagondermijnd het zwijgen op te leggen“.

Men ziet: de kerk heeft alle reden om met dezen vorm van steun ingenomen te zijn. Vooral wanneer de overheid „ten onrechte gedwongen is“ haar tot zwijgen te brengen!

Als contraprestatie voor deze bescherming heeft de staat „aanspraak op dienstbetoon van de zijde der kerk“. Wat dit dienstbetoon precies inhouden zal, wordt vaag te verstaan gegeven met een citaat uit een Duitsch artikel, dat we hier gevoelig kunnen laten rusten. Ook zoo is de bedoeling wel begrijpelijk.

Nu is het al heel weinig waarschijnlijk, dat zulke voorstellingen vat zouden krijgen op een belangrijk deel van ons volk. Toch is het altijd geraden wanneer de vrijheid der kerk in het geding komt, op zijn quivive te zijn. Vooral in onzen tijd. In de kokende branding der gebeurtenissen schijnt het velen, dat vastheid en eendracht gekocht kan worden voor den prijs van politieke, en andere principiële, zelfs kerkelijke, verscheidenheid. Alsof niet juist dit offer van beginselen de zekerste weg is tot krachts- en vrijheidsverlies!

Dit wil intusschen allermint zeggen, dat de vrije kerk moet politiseeren. Niets zou haar meer mistaan. Ieder gevoelt dit aanstonds. De predikant, die in stembuiging en resoluut gebaar, in getooverde cijfers en feiten herinneringen aan de politieke arena op zou wekken, ware een even onaantrekkelijke verschijning als een met zalving sprekend stembuuredeenaar. Maar hoe waar dit ook is, daaruit volgt ook weer niet, dat de kerk met politiek niets van doen heeft. Iets soortgelijks geldt van zooveel dingen die, zonder direct tot het arbeidssterrein der kerk te behoren, toch allermint vallen buiten haar waarnemingsgebied en, als men het zoo noemen mag, belangensfeer.

De voorbeelden zijn voor het grijpen. Zij, de kerk, vormt geen litterairen of artistieken kring. Ook zou het al zeer misplaatst zijn, als ze litteraire preekmethoden of kunstzinnige allures in het optreden van haar dienaren aanmoedigde. Toch gaan letterkunde en kunst haar wel degelijk aan. De bediening des Woords mag het oog openen voor de verrassend groote plaats, die de heerlijkheid des Heeren en de schoonheid van het schepel in de Heilige Schrift innemen. Niet alleen het goed recht, zelfs de roeping der kunst kan zij duidelijk maken. Wie het niet weten mocht, late zich door Doumergue of Wencelius leeren, hoeveel aandacht Calvin aan taak en beginselen der kunstbeoefening wijdde. Ook negatief heeft de kerk zich met de kunst te bemoeien; wanneer de gemeente ge-

maar weder verder en aanvaarden de reis naar de eeuwige stad, Rome aeterna. Echter niet zonder even te vermelden, dat mijn slaapkamerraad een ontdekking deed, die hem tot aan het einde der reis plezierig bezig hield. Zijn steeds sprenkend oog ontwaarde namelijk heerlijk uitziende vruchten, van dat edele Italiaansche ooft en fruit, dat iemand het water in den mond doet loopen. En onder die vruchten ontdekte mijn vriend aldra welke het meest naar zijn gading waren en toen hij bovendien vernam hoe ongelooflijk goedkoop in het land van Mussolini de vruchten zijn, toen sloeg hij een gat in de lucht van plezier en was na dien tijd op straat altijd te herkennen, — want hij was nog al eens zoek ook — aan een schuifelende figuur in de verte, met een grooten zak in de eene hand, terwijl de andere steeds bezig was den mond werk te verschaffen met het verslinden van perziken en pruimen. Maakte ik de opmerking, dat hij licht een ingewandsaandoening kon opdoen van het eten van zulk een ongelooflijken berg fruit, dan klonk het onveranderlijk: „Ik ben hier in Italië, vind er vruchten zóó heerlijk als ik niet wist dat er bestonden en bovendien zóó goedkoop, dat mijn vrienden in het vaderland van verbazing zullen omvallen als zij het hooren; bovendien weet ik niet, of ik ooit van mijn leven in deze contrij terugkeer; zou ik dan de kans niet waarnemen om mijn hart eens flink op te halen?“ Met een lichte ongerustheid sloeg ik hem dikwijls gade als dozijnen perzik- en pruimepitten telkens met een bevallige spuwbeving naar den grond verdwenen, maar ik heb nooit kunnen ontdekken, dat hem iets in de spijsvertering hinderde.

Wij hebben nog juist den tijd om in het hotel het avondeten te gebruiken en vertrekken dan om acht uur naar Rome, waar wij na middernacht aankomen, en dus niet verwonderd behoeven te wezen dat het twee uur was eer wij op bed lagen. Immers, ons gezelschap moest weder van kamers worden voorzien en dat kan soms geweldig veel tijd kosten. Gelukkig, dat wij in de eeuwige stad vijf dagen blijven en dus, althans den eersten mor-

vaar dreigt van in artistiek gewaad gedrapeerde gedachten, is de prediking tot waarschuwen niet minder dan verplicht.

Hetzelfde kan m.m. gezegd worden van de wetenschap. Ze wordt niet door de kerk beoefend. Welk orgaan heeft de kerk daar trouwens voor? Maar de kinderen der kerk beoefenen haar wel of ondergaan althans haar invloed. En dát regaardeert de kerk. Zoo heeft ze ten opzichte van de wetenschap zonder twijfel een taak. Reeds in dien zin, dat ze de vrees des Heeren onderwijst, welke van alle wijsheid het beginsel is. Gevolg hiervan is, dat de geloovige geleerde reeds in zijn hoedanigheid van kerklid met de diepste beginselen van alle studie in aanraking is gekomen. Ook verlangt, en geeft, de kerk een wetenschappelijke opleiding voor haar dienaren. Zooals zij de wetenschapsbeoefening naar Gods Woord in het algemeen steunt met gaven en geboden.

Na deze uitweiding keeren we terug tot ons onderwerp. Wie kerk en politiek in een adem noemt, spreekt eigenlijk niet van direct vergelijkbare grootheden. Heel anders dan wanneer men b.v. handelt over wetenschap en kunst; over politiek en economie; handel en techniek. Bij zulke begripssparen hebben we van doen met verschillende werkgebieden van het natuurlijke leven. Elk met een eigen beginsel en eigen werkmethode.

Nu zou het evenwel onjuist zijn onder dezen gezichtshoek ook de verhouding te zien van kerk en politiek. En dat wel om twee redenen. Ten eerste omvat de kerk personen, die tot beoefening van politiek geroepen zijn. En in de tweede plaats is geen enkel terrein van het menschelek leven onttrokken aan de heerschappij van het Woord, welks verkondiging de kerk is toebetrouwd. Reeds hieruit blijkt hoe revolutionair een politiek is, die meent zich los te kunnen scheuren van de kerk en haar confessie.

De kerk toch is, naar de klassieke woorden van onze belijdenis „een heilige vergadering der ware Christgelooovigen, al hun zaligheid verwachende in Jezus Christus, gewasschen zijnde door zijn bloed, geheiligd en verzegeld door den Heiligen Geest“. Ieder lid van deze kerk heeft als staatsburger zich rekenschap te geven van de allereerste staatkundige beginselen. Zijn hemelsch burgerschap (Phil. 3:20) staat van het aardse burgerschap niet los, maar geeft het een eigen karakter.

En omgekeerd: ieder staatsburger, ook de politicus, is schuldig zich bij de ware kerk te voegen.

En daarbij is het kerkelijke zoo weinig secundair, dat, naar het schoone woord van Kuyper, de staat „weinig meer (is) dan 't staketsel, opgetrokken op het bouwterrein, waarop de kerk bezig is, het fundament te leggen voor het paleis, waarin eenmaal de Christus als Koning zijn zetel zal vastigen“²⁾. Aan deze kerk nu zijn de woorden Gods geschonken. Worden welker richtsnoer zich strekt over den vollen omvang van het menschenleven. „Aan al het volkmene heb ik een einde gezien, maar uw bevel is zeer wijd“ (Ps. 119:96, in de vertaling van Noordzij).

Geldt dit ook voor de politiek en wel in dien zin, dat de kerk over den politieken steen der wijzen beschikt?

Hier moeten we onderscheiden. Met politiek zich inlaten mag en kan de kerk evenmin als ze wetenschap beoefenen mag of kunst. Maar al te jammerlijk

gen, niet vroeg op hoeven.

Onze leiders echter dachten er anders over; die dachten aan het spreekwoord „de morgenstond heeft goud in den mond“ en daarom joegen zij ons om acht uur reeds de auto's in om de stad te gaan bezichtigen. Er werd ons geen tijd gelaten om eenigen wrevel over ons korte slaapje in ons te voelen opkomen, want reeds onmiddellijk voelden wij ons gegrepen door het oude Rome, dat Rome, dat aan haar ver verleden den naam van Rome aeterna — het eeuwige Rome — dankt, en waar wij onze voeten zetten mochten op dezelfde plek, waar ook die van den grooten heidenapostel Paulus den bodem drukten, dien bodem, waarvan de aarde weldra zou verzadigd worden met het bloed der Christenmartelaren, geworpen voor wilde dieren in de arena, in de circussen, tot vermaak der toeschouwers, bij duizenden opgekomen om van dit gruwzaam schouwspel te kunnen genieten.

En bij het zien van het Colosseum, dat ongehoord kolossale steenen gevaarte, met zijn arena, plaats biedend aan wel honderd duizend bezoekers, konden wij een inwendigen kreet van deernis niet weerhouden bij de gedachte aan de duizenden Christenen, die hier als martelaren een gruwzaam einde vonden en met een glimlach om de lippen dien dood tegemoet gingen, omdat zij wisten, dat dit niet het einde was, maar integendeel het begin en de overgang naar een beter, een zalig, eeuwig leven, dicht bij den Heiland, dien zij tot aan het gruwelijke einde trouw dienden.

Maar hoe gaarne wij die gedachte verder zouden willen uitwerken, wij vinden het toch beter onzen gang door het heidense Rome in geregelde volgorde te verhalen, des te meer krijgen wij gelegenheid op te merken welk wonderlijk Bouwmeester onze God is, die deze stad van afgoderij en beeldendienst gebruikte om er het middelpunt van Zijn Kerk te bouwen. Dit is zeker, hier zien wij niet enkel den liefdevollen Heiland, die vol erbarmen de armen naar ons uitstrekt, ons noodigend onszelf daarin te werpen, ons oude zondige loven vaarwel te zeggen en Hem voortaan te